

Eugenia BOJOGA
(Universitatea Babeș-Bolyai,
Cluj-Napoca)

**Restabilirea denumirii corecte
a limbii (române) în Republica
Moldova**

Abstract: (Restoring the correct name of the language (Romanian) in the Republic of Moldova) The decision of the Chisinau Parliament of March 2 and 6, 2023 to replace the "Moldovan language" with the "Romanian language" was widely commented on in Romania, Republic of Moldova and other countries. But it had the strongest echo in the Russian-speaking space. Presented objectively or distorted, distant or involved, tendentious or truncated, this decision caused an adverse reaction to the political leaders in Moscow, who interpreted the option for the Romanian language of the Republic of Moldova as a betrayal of a common "cause", the imaginary Soviet identity (*homo sovieticus*). In the present text we will present how the decision of the Chisinau Parliament was presented by Russian news agencies, such as: TASS, RIA Novosti, INTERFAX RU, Krassnaia Vesna, Novyj deni, Lenta.ru, Baltnews, Rambler.ru, Dzen channel et.a. and we will comment on the Russian narratives on this topic.

Keywords: *Republic of Moldova, Linguistic Policy, "Moldovan language", "Romanian language", mass media from the Russian Federation.*

Rezumat: Decizia Parlamentului de la Chișinău din 2 și 6 martie 2023 de a substitui „limba moldovenească” prin „limba română” a fost comentată pe larg în România, Republica Moldova și în alte țări. Însă cel mai puternic ecou l-a avut în spațiul de limba rusă. Prezentată obiectiv sau denaturat, distant sau implicat, tendențios sau trunchiat, această hotărâre le-a stârnit o reacție adversă liderilor politici de la Moscova, care au interpretat opțiunea pentru limba română a Republicii Moldova ca pe o trădare a unei „cauze” comune, a imaginarului identitar sovietic (*homo sovieticus*). În textul de față vom prezenta modul în care decizia Parlamentului de la Chișinău a fost prezentată de Agențiile de știri rusești, cum ar fi: TASS, RIA Novosti, INTERFAX RU, Krassnaia Vesna, Novyj deni, Lenta.ru, Baltnews, Rambler.ru, canalul Dzen ș.a. și vom comenta narațiunile rusești pe această temă.

Cuvinte-cheie: *Republica Moldova, politică lingvistică, „limba moldovenească”, „limba română”, mass-media din Federația Rusă.*

În 22 martie 2023, președintele Republicii Moldova, doamna Maia Sandu, a promulgat legea cu privire la restabilirea denumirii corecte a idiomului vorbit în stânga Prutului¹. Discutat în prealabil în sesiunea Parlamentului din 2 martie, proiectul

¹ Doamna Maia Sandu, președintele Republicii Moldova, comenta această decizie, în postarea sa pe Facebook, în felul următor: „Astăzi am promulgat legea care confirmă un adevăr istoric și incontestabil: limba de stat a Republicii Moldova este cea română. Îmi doresc ca limba română să ne unească pe toți cei

referitor la substituirea sintagmei „limba moldovenească” prin sintagma „limba română” a fost votat în ziua de 16 martie, într-o atmosferă tensionată, de către 58 de parlamentari. În timpul votului, deputații partidului de guvernământ au aplaudat și s-au ridicat în picioare, iar deputații din opoziție au ieșit la tribuna Parlamentului pentru a boicota proiectul de lege, respectiv, pentru a protesta împotriva limbii române. Ei au scandat „Nu vă bateți joc de Constituție”, „Poporul suveran, PAS tiran!”, „Moldova, limba moldovenească, moldovenism”, ceea ce arată că deputații din Parlamentul de la Chișinău sunt scindați în „prieteni” ai limbii române și „dușmani” ai acesteia. Altfel spus, altercațiile din 2 și 16 martie au demonstrat că membrii Parlamentului Rep. Moldova se împart în vorbitori de română și vorbitori de „moldovenească”. Or, existența acestui conflict lingvistic în cadrul aceleiași comunități românofone de vorbitori explică de ce Proiectul de lege din luna martie 2023 vine cu o întârziere de un deceniu de la adoptarea deciziei din 5 decembrie 2013 a Curții Constituționale de la Chișinău.

În 24 martie în „Monitorul oficial” s-a publicat *Decretul de promulgare și Legea pentru implementarea considerentelor unor hotărâri ale Curții Constituționale*, ceea ce înseamnă că începând cu această dată, în toată legislația Republicii Moldova, sintagma „limba română” a început să substituie vechea și anacronica denumire de „limbă moldovenească” (Moldpres 24.03.2023).

Un triumf al adevărului științific

Academia Română a reacționat cu entuziasm la hotărârea Parlamentului Republicii Moldova. Drept dovadă e comunicatul de presă al Biroului Prezidiului acestui for științific:

„Academia Română salută hotărârea adoptată de Parlamentul Rep. Moldova, în data de 16 martie 2023, pentru impunerea sintagmei «limba română» ca denumire a limbii oficiale în toate domeniile vieții culturale și științifice, precum și în toate documentele legislative și administrative. [...] Adoptarea hotărârii Parlamentului Rep. Moldova de a impune sintagma «limba română» în învățământ, în știință și cultură, în administrație și justiție reprezintă un act important, un semnal decisiv în vederea recunoașterii în plan european a unității noastre culturale. În același timp, această hotărâre implică aprofundarea colaborării dintre Academia Română și Academia de Științe a Rep. Moldova, întrucât apărarea, cultivarea și promovarea limbii și literaturii române, a istoriei naționale este obiectiv statutar principal pentru cel mai înalt for științific, cultural și de consacrare din țara noastră”¹.

care trăim aici și căroră ne este drag acest pământ. Noi, alături de alți peste douăzeci și șapte de milioane de oameni de pe glob, vorbim limba română, una dintre limbile oficiale ale Uniunii Europene...” (cf. Baciuc 2023).

¹ Cf. https://acad.ro/institutia/comunicatePV/2023/02_pctVedereAR_hotarareParlamentMoldova.html. Știrea a fost preluată imediat de agenția Agerpres, precum și de mass-media din Rep. Moldova. A se vedea, bunăoară,

La rândul ei, Academia de Științe a Moldovei a apreciat victoria lingvistică din 16 martie 2023. De fapt, Academia s-a implicat de fiecare dată în controversa lingvistică de la Chișinău, începând cu anul 1994, atunci când a fost adoptată Constituția Rep. Moldova de către un parlament format în majoritate din foști activiști de partid. În 28 iulie 1994, fiind solicitați de președintele Petru Lucinschi să se pronunțe asupra istoriei și folosirii glotonimului „limbă moldovenească”, lingviștii de la Academie au reacționat imediat, adoptând cu acea ocazie următoarea declarație:

„Deși în izvoarele istorice medievale se utiliza și ter. limba moldovenească, cărturarii și oamenii de cultură ai timpului subînțelegeau prin această denumire un subdialect (grai) al limbii române comune, dându-și perfect de bine seama de unitatea glotică românească de pe întreg teritoriul dacoromân: «Locuitorii Valahiei și Transilvaniei au aceeași limbă ca și moldovenii»; «Noi, moldovenii, la fel ne spunem români, iar limbii noastre nu dacică, nici moldovenească, ci românească» (D. Cantemir); Moldovenii nu întreabă «știi moldovenește?», ci «știi românește?» (M. Costin). [...] Convingerea noastră este că Articolul 13 din Constituție trebuie să fie revăzut în conformitate cu adevărul științific, urmând a fi formulat în felul următor: «Limba de stat (oficială) a Republicii Moldova este limba română.» (Răspuns... 1994/2008, 279).

La o evaluare de ansamblu, decizia recentă a Parlamentului de la Chișinău de a schimba sintagma cu iz stalinist prin cea corectă de „limba română” semnifică un triumf al adevărului științific. Analizat prin grila sociolingvisticii, statutul limbii române în cele trei decenii de independență poate fi caracterizat ca o situație de diglosie și conflict lingvistic, în cadrul aceleiași comunități de vorbitori românofoni. În toată această perioadă, Rep. Moldova s-a confruntat cu consecințele politicii lingvistice din perioada sovietică, politică reluată și întreținută de către majoritatea politicienilor aflați la putere din 1994 până în 2020, dar și de Moscova, care mereu a promovat și a susținut ideologia moldovenismului. Astfel, confuzia și deruta lingvistică de la Chișinău a trenat în societate mai mulți ani, conducând la o situație de conflict lingvistic. În consecință, în această perioadă, la nivel politic, a prevalat denumirea de „limbă moldovenească”, glotonimul limba română fiind blamat și prejudiciat. Între cele două glotonime a existat o luptă tacită, alimentată de lipsa de coeziune dintre politicieni și filologi, ca principali actori ai politicii lingvistice într-un stat. În acest context, am afirmat de mai multe ori că renunțarea definitivă la apelativul „limba moldovenească” depinde de voința politică de la Chișinău (Bojoga 2013, 2015, 2021). Într-adevăr, cât timp reprezentanți ai unor partide de stânga sau proruse s-au aflat la putere sau au fost majoritari în Parlament, a fost imposibil ca glotonimul „limba moldovenească”, introdus în Constituția din 1994 de guvernul de atunci, alcătuit din foști nomenclaturiști și comuniști, să fie schimbat cu „limba română”.

<https://timpul.md/articol/academia-romana-saluta-adoptarea-sintagmei-limba-romana-ca-denumire-a-limbii-oficiale-in-republica-moldova.html> (30.11.2023).

Abia deputații PAS, în februarie 2023, au reușit să introducă proiectul pe ordinea de zi a lucrărilor Parlamentului, în pofida opoziției puternice din partea deputaților comuniști și socialiști. Deși la nivel de suprafață este vorba de „implementarea deciziei Curții Constituționale din 5 decembrie 2013”, care statua că limba oficială a Rep. Moldova este limba română, așa cum este scris în *Declarația de Independență*, la nivel profund, deputații PAS au dat dovadă de mult curaj, de responsabilitate civică, de competență în domeniul politicii lingvistice și, în felul acesta, au dus la bun sfârșit realizarea unui deziderat important.

Dacă prin politică lingvistică se înțelege „orice inițiativă sau ansamblu de măsuri prevăzute de către autorități, prin intermediul cărora instituțiile statului exercită o influență asupra echilibrului lingvistic în societate” (Orioles 2011, 1115), atunci Parlamentul de la Chișinău a intervenit în politica lingvistică a Republicii Moldova, orientând-o în direcția convenită.

În sens strict, manifestări ale politicii lingvistice pot fi considerate orice fel de acțiuni explicite în vederea influențării atitudinii vorbitorilor vizavi de achiziția, corpusul, statutul și repartitia funcțională a unor coduri lingvistice, de ex., recunoașterea statutului oficial al unei limbi, gestiunea sa într-o comunitate plurilingvă sau rezolvarea unui conflict lingvistic (cf. Orioles 2011, 1115). Prin urmare, parlamentarii PAS au pus capăt conflictului lingvistic din Republica Moldova prin faptul că și-au asumat demersul de a schimba denumirea limbii, ajustând astfel politica lingvistică din stânga Prutului la standarde democratice și europene. În consecință, ei au reușit să restabilească numele corect al limbii care este *limba română*, ceea ce, într-adevăr, înseamnă o victorie din punct de vedere lingvistic.

Cu ocazia votării în Parlament a proiectului de lege cu privire la înlocuirea sintagmei „limba moldovenească” prin „limba română”, în societate s-a revenit la dezbateră pe tema limbii. Credem însă că de data aceasta problema denumirii limbii va fi rezolvată odată și pentru totdeauna, deoarece, așa cum au constatat mai mulți exegeți, controversa *română vs moldovenească* s-a transformat, în toți acești ani, în cea mai discutată problemă din perimetrul Rep. Moldova, limba devenind „un simbol al independenței” (Erfurt 2002, 17).

„Înlocuirea limbii moldovenești cu limba română are o profundă semnificație simbolică”

Semnificația acestei decizii a fost remarcată și comentată de către politicieni, scriitori, lingviști, analiști politici, instituții ale statului etc. Ministerul Afacerilor Externe al României a reacționat imediat, așa cum reiese din comunicatul oficial difuzat în mass-media:

„Legea adoptată de Parlamentul de la Chișinău implementează Hotărârea din 2013 a Curții Constituționale privind interpretarea art. 13 alin. (1) din Constituție, în corelare cu Preambulul *Constituției* și cu *Declarația de Independență* a Republicii Moldova. Adoptarea Legii menționate are o profundă semnificație simbolică,

întrucât restabilește adevărul științific cu privire la denumirea limbii oficiale a Rep. Moldova și confirmă statutul limbii române de limbă oficială a Republicii Moldova. De asemenea, reconfirmă comunitatea de limbă, istorie și cultură dintre România și Rep. Moldova” (Pecheanu 2023).

Dl Victor Chirilă, ambasadorul Republicii Moldova la București, în cadrul unei emisiuni la Euronews România, a comentat succesul PAS în felul următor:

„S-a votat o lege în prima lectură, care urmează să transpună în practică decizia Curții Constituționale din dec. 2013. Nu se schimbă articolul din *Constituție*, ci se creează cadrul legal pentru a pune în aplicare o decizie. Parlamentul Moldovei a reușit să o voteze și în cea de-a doua lectură. Sunt și deputați care s-au opus. Sunt cei care s-au opus mereu limbii române și identității noastre românești – Partidul Comuniștilor și al Socialiștilor –, cei care încearcă să promoveze o identitate falsă și o denumire falsă a limbii.” (Chirilă 2023).

La întrebarea jurnalistului „De ce Rusia este indignată de schimbarea oficială a limbii din Republica Moldova?”, dl ambasador răspunde:

„Este ceva nou? Mereu au fost indignați. Identitatea românească înseamnă identitate europeană, este revenirea la adevăr, este o apropiere de cultura noastră adevărată, de lumea noastră, de civilizația românească și europeană. Îi deranjează pentru că renunțăm la balastul imperial al URSS-ului, care a impus denumirea falsă de limbă moldovenească, fiind o ingerință în afacerile noastre interne.” (Chirilă 2023).

Dl Igor Grosu, președintele Parlamentului de la Chișinău, îi dă o replică doamnei Maria Zaharova, precizând că înlocuirea sintagmei „limba moldovenească” cu „limba română” este o decizie tardivă, dar necesară: „Mai bine mai târziu, decât niciodată. Limba română e la ea acasă și ea e română 24/24. Denumirea limbii, istoriei sau a țării noastre este o chestiune internă, suverană a Republicii Moldova.” (Grosu 2023). El a adăugat că acest proiect de lege care introduce sintagma „limba română” oficial în legislația națională este unul perfect legal. Indignat de reacția Moscovei, șeful Legislativului de la Chișinău mărturisește:

„Tare mă întristez când persoane care nu vorbesc limba română, n-o înțeleg, au tupeul să ne dea lecții cum să ne numim limba. Pentru cei cu apucături de frați mai mari, imperialiști care toată viața au dat indicații altora cum să vorbească [...], îi rog să se abțină și să ne lase în pace. Este o denumire științifică, e dovedit că se numește limba română.” (Grosu 2023).

Reprezentanți ai elitelor de la Chișinău, scriitori și filologi au interpretat demersurile PAS de a implementa Hotărârea Curții Constituționale din decembrie 2013 ca pe o restabilire a adevărului științific. Astfel, Vitalie Ciobanu, președintele PEN Clubului din Rep. Moldova, subliniază importanța revenirii la denumirea de limba

română, fiindcă așa apare în *Declarația de Independență* care „a simbolizat dorința de suveranitate a Rep. Moldova” și „ieșirea de sub influența imperiului rusesc”:

„Independența a însemnat desprinderea moldovenilor de imperiul rusesc, redobândirea libertății de a-și decide singuri soarta în virtutea dreptului la autodeterminare a popoarelor. Partidele rusofile însă vor să reînvie fosta RSS Moldovenească, în care aveau succes cei care își renegau naționalitatea și memoria istorică. O țară dominată de «mancurți» – termen consacrat de scriitorul kirghiz Cinghiz Aitmatov în faimosul său roman *O zi mai lungă decât veacul* – unul din romanele-cult din epoca Perestroikăi.” (Ciobanu 2023).

Considerând că limba română reprezintă „pașaportul european” al Rep. Moldova, scriitorul de la Chișinău arată totodată că legalizarea limbii române

„transmite un mesaj de identitate și demnitate nu numai Moscovei, ci și Occidentului. Arătăm astfel cine suntem și că merităm să fim susținuți, așa cum și ucrainenii demonstrează, prin sacrificiul lor pe câmpul de luptă, că Ucraina nu e Rusia, că Ucraina este parte a lumii libere.” (Ciobanu 2023).

Apreciind votul din Parlament, Iraida Condrea, profesor universitar la Facultatea de Litere a Universității de stat din Chișinău, compară această decizie cu „un pas spre a face dreptate limbii române în Basarabia”. Amintind că impactul politic în acest domeniu a avut repercusiuni nefaste, ea trage concluzia că „atâta politizare nu este nimănui de folos”. De aceea, votul din Parlament înseamnă că, de azi înainte, „peste tot se va scrie *limba română*”, înseamnă că, în sfârșit, se va reveni la „o situație normală”. De altfel, I. Condrea precizează că sintagma *limba română* se folosește continuu în domeniul culturii, în toate instituțiile de învățământ, începând cu anul 1991, adică din momentul în care Rep. Moldova și-a declarat independența. Regretând discordanța care s-a creat între politicieni, pe de o parte, filologi și elitele intelectuale, pe de altă parte, ea atrage atenția că lingviștii de la Chișinău „folosesc ortografia și gramatica limbii române, la școală se predă limba română, peste tot, în toate instituțiile de cultură se vorbește de limba română”. Pentru cei care cred că „moldoveneasca” ar fi diferită de româna din dreapta Prutului, I. Condrea arată că aceasta nu este altceva decât o „variantă teritorială” a limbii române¹ (Condrea, apud Lozinski 2023).

Ana Guțu, liderul grupului de deputați ai Partidului Liberal, care în 2013 a inițiat demersul privind interpretarea art. 13 din Constituție, în funcție de *Declarația de Independență*², profesor de lingvistică franceză la Universitatea Liberă din Moldova, amintește că atunci

¹ A se vedea și caracterizarea așa-zisei limbi moldovenești de către Eugeniu Coșeriu (Coșeriu 2004, 2013), precum și studiul nostru (Bojoga 2017).

² Grupul de deputați ai Partidului Liberal care a inițiat demersul privind interpretarea art. 13 din Constituție în funcție de *Declarația de Independență* a fost format din deputații-intelectuali Ana Guțu, Mihai Ghimpu, Valeriu Munteanu, Corina Fusu, Boris Vieru și Gheorghe Brega (cf. Bojoga 2015).

„Înalta Curte a statuat primordialitatea *Declarației de Independență* asupra normelor constituționale, care vin în contradicție cu ea. Deputații, oricare ar fi fost coloratura lor politică, erau obligați să opereze modificările tehnice în toată legislația Republicii Moldova, sintagma «limba moldovenească» urma să fie înlocuită cu sintagma «limba română». Din păcate, asta nu s-a întâmplat, iar politicienii au continuat să utilizeze sintagmele «limba de stat», «limba maternă» etc.” (Guțu, apud Lozinschi 2023).

Fosta deputată consideră că deși „politicienii au întârziat cu 10 ani pentru a da curs Hotărârii Curții Constituționale din 5 dec. 2013”, votul din Parlamentul Rep. Moldova este foarte important din multe puncte de vedere, dar mai ales din punct de vedere juridic și politic. Prin urmare, este de apreciat că parlamentarii PAS au avut „voința politică de a merge până la capăt în chestiunea legalității limbii române în Rep. Moldova” (Guțu, apud Lozinschi 2023).

În acest context, decizia votată în Parlament în 16 martie 2023 reprezintă „o modificare necesară” și binevenită, care reiese clar dintr-o hotărâre anterioară a Curții Constituționale. Prin urmare, ea nu este „o modificare a Legii Supreme”, ci pur și simplu „implementarea hotărârii CC care, la timpul său, a spus că limba trebuie să fie corect denumită – română, dat fiind faptul că anume așa apare în *Declarația de Independență*” (Lozinschi 2023). Pe cale de consecință, în proiectul de lege elaborat de grupul de deputați ai Frațiunii PAS, autorii au ținut cont de condițiile ce rezultă „în mod indubitabil, din necesitatea și obligativitatea implementării unor considerente cu valoare constituțională, conținute în actele Înaltei Curți de Jurisdicție Constituțională” („Ziarul de gardă” 2023).

„Limba moldovenească (din Basarabia) s-a dezvoltat independent”

Decizia Parlamentului de la Chișinău a fost comentată pe larg în mass-media din România, Rep. Moldova și din alte țări. Însă cel mai puternic ecou l-a avut în spațiul de limba rusă. Principalele agenții de știri, canalele de televiziune, ziarele și revistele din Federația Rusă au dedicat știri ample, reportaje, interviuri, sinteze politice, comentarii pe marginea temei de care ne ocupăm. Prezentată obiectiv sau denaturat, distant sau implicat, tendențios sau trunchiat, această hotărâre le-a stârnit o reacție adversă liderilor politici de la Moscova, care au interpretat opțiunea pentru limba română a Rep. Moldova ca pe o trădare a unei cauze, a unei moșteniri comune, probabil a imaginarului identitar sovietic (*homo sovieticus*). Sugestive în acest sens sunt grupajele informative difuzate de principalele Agenții de știri rusești, cum ar fi: TASS, RIA Novosti, INTERFAX RU, Krassnaia Vesna, Novyj deni, Lenta.ru, Baltnews, Rambler.ru, canalul Dzen, BBC Rossia, Deutsche Welle¹ ș.a., care au reacționat cu

¹ Decizia Parlamentului de la Chișinău a fost difuzată în mod obiectiv și neimplicat de către agențiile de știri din fostele republici sovietice, cum ar fi Delfi.lt (2023) din Lituania, Estonia err.ee (2023), Turkmenportal (2023), Agenția de informații Report din Azerbaidjan (2023), Agenția de știri Kazinform (2023) etc.

promptitudine la evenimentele de la Chișinău. În continuare, ne vom concentra atenția asupra acestui segment din mass-media rusească¹.

Astfel, imediat după votul din 2 martie din Parlament, agenția TASS a difuzat reportajul *În Moldova, partidul de la guvernare vrea să transforme limba moldovenească în română* (fără semnătură). Relatându-se pe larg despre noutățile de la Chișinău, se afirmă că partidul PAS a cerut Academiei de Științe a Moldovei să susțină inițiativa de a schimba denumirea limbii, ceea ce nu e adevărat. Dimpotrivă, Academia de Științe a solicitat Parlamentului în repetate rânduri să respecte adevărul științific și să introducă respectiva modificare în toate actele oficiale. În consecință, se menționează că opoziția a refuzat să participe la vot, protestând vehement în cadrul respectivei ședințe. Pentru confirmare, este invocată părerea lui Igor Dodon, fostul președinte al Rep. Moldova, liderul partidului socialiștilor, care declară că limba de stat este „moldovenească”, iar decizia Curții Constituționale de a o redenumi în română ar fi ilegală. În intenția de a fi „obiectivi”, reporterii de la TASS reproduc și opinia lui Vladimir Voronin, președintele partidului comuniștilor care, referindu-se la deputații PAS și la modificarea art. 13 din Constituție, avertizează că:

„Ei fac o prostie și duc țara mai departe în mlaștina naționalismului. Constituția este o lege organică, iar cei care vor veni la putere după PAS la următoarele alegeri vor desființa această decizie în prima lor zi de guvernare.” (Voronin, apud *În Moldova, partidul de la guvernare...* 2023).

În 16 martie, când Parlamentul a adoptat, în a doua lectură, substituirea „limbii moldovenești” prin „limba română”, agenția TASS publică un amplu grupaj de materiale – dosarul disputei lingvistice de la Chișinău, care conține și textul *Istoria problemei despre denumirea limbii de stat în Moldova*, semnat de Andreea Câmpeanu. Autoarea reface, cu lux de amănunte, traiectul parcurs de limba de stat a Rep. Moldova, punctând momentele-cheie din istoria sa. Ea scrie că moldoveneasca și româna aparțin subgrupului balcano-romanic al limbilor romanice și sunt înrudite. În timp ce unii lingviști afirmă că „mold.” și „română” sunt două lingvonime ale aceleiași limbi, alții consideră că moldovenească ar fi o limbă romanică independentă. Aceștia din urmă aduc drept argument faptul că identitatea moldovenească a început să se formeze încă la sf. sec. al XIV-lea, odată cu întemeierea Principatului Moldova. Scrierea limbii moldovenești s-a bazat pe cea chirilică, cu mici diferențe față de alfabetul rusesc. Primul dicționar al limbii moldovenești a apărut în sec. al XVI-lea, iar primele monumente literare datează din sec. al XVII-lea. În 1812, teritoriul din stânga Prutului al Principatului Moldova a intrat în componența Imperiului Rus. Moldoveneasca literară, în viziunea autoarei, ar fi continuat să se dezvolte de sine stătător pe baza scrierii chirilice. În această perioadă, în România, care s-a format ca stat independent abia la mijlocul sec. al XIX-lea, are loc latinizarea limbii.

¹ Ecurile evenimentelor din luna martie 2023 în presa tradițională, cum ar fi cotidienele *Pravda* și *Izvestia*, ziarele *Kommersant*, *Komsomoliskaja pravda*, *Ukrainskaja pravda*, *Moskovskij Komsomoleț*, *Vecernaja Moskva* ș.a. constituie o altă temă de discuție și subiectul unui alt text.

Ceea ce înseamnă că din vocabular au fost scoase cuvintele slave și substituite prin cuvinte de origine romanică, în 1862, trecându-se definitiv la alfabetul latin. În schimb, limba „mold.” din Basarabia nu a cunoscut astfel de modificări, prin urmare, s-a dezvoltat în continuare în mod independent. Or, date fiind aceste discrepanțe, menționează A. Câmpeanu, ar fi firesc ca ea să se numească oficial „moldovenească” (Câmpeanu 2023).

Odată cu instaurarea Puterii Sovietice și cu formarea RASS Moldovenești în 1924 (actuala Transnistrie), în cadrul RSS Ucrainene, începe campania de edificare a identității moldovenești, ca diferită de cea românească. Limba „moldovenească” este declarată idiom independent, diferit de română, iar alfabetul este elaborat pe bază chirilică. În 1940, se formează RSS Moldovenească, în componența căreia a intrat și teritoriul Basarabiei (care, din 1918, fusese parte a României). Între anii 1950-1960, în republică se desfășoară o reformă a limbii, în urma căreia moldoveneasca s-a apropiat semnificativ de româna literară. La sf. anilor '80, în Moldova, ca și în alte republici sovietice, are loc „creșterea dispozițiilor naționaliste”¹.

În august 1989, Sovietul Suprem al Moldovei a examinat trei legi care prevedeau acordarea statutului de limbă de stat limbii „moldovenești” (rusa devenea limbă de comunicare interetnică), recunoașterea identității între moldovenească și română și trecerea la alfabetul latin. Or, conducerea Transnistriei, unde era concentrată populația de etnie rusă și ucraineană, nu a fost de acord, cerând statut de limbă oficială și pentru rusă, precum și organizarea unui referendum pe acest subiect. În consecință, în stânga Nistrului au început greve și proteste în masă care au culminat cu un conflict armat.

După destrămarea URSS-ului, în 27 august 1991, Moldova își proclamă suveranitatea. În aceeași zi, Parlamentul adoptă Declarația de Independență în care drept limbă de stat este desemnată româna. În 29 iulie 1994, a fost adoptată Constituția Rep. Moldova unde în calitate de limbă de stat este introdusă limba „moldovenească”, scrisă cu alfabet latin (Câmpeanu 2023).

La 27 februarie 2023, deputații PAS au înregistrat în parlament proiectul de schimbare a denumirii limbii de stat din „moldovenească” în română în toate actele legislative ale țării². Pe 2 martie, parlamentul a început să examineze proiectul de lege depus de PAS. Doar că, menționează A. Câmpeanu, dezbaterile acestei inițiative legislative a dus la un conflict juridic. Amendamentele la legea fundamentală a țării, conform constituției, trebuie adoptate cu două treimi din voturile deputaților. Însă PAS, partid pro-prezidențial nu are suficiente voturi în parlament pentru a promova astfel de

¹ Prin această expresie – „creșterea dispozițiilor naționaliste” („пост националистических настроений”) – liderii comuniști de la centru (Moscova) au etichetat în perioada de *glasnosti* și *perestrojka*, lupta pentru redobândirea drepturilor naționale ale popoarelor și etniilor din fosta URSS.

² Autoarea scrie că „România a considerat întotdeauna teritoriul Moldovei ca fiind parte a țării sale și a promovat ideea unirii. Potrivit poziției oficiale a Bucureștiului, Moldova este «al doilea stat românesc», iar moldovenească este limba română. Aceeași părere este împărtășită și de către unioniștii de la Chișinău, adică de adepții unirii cu România. Ei susțin că moldoveneasca nu e o limbă independentă, ci un dialect al limbii române (același dialect se vorbește și în regiunea istorică a Principatului Moldova) (cf. Câmpeanu 2023).

modificări constituționale. În loc de concluzii, A. Câmpeanu amintește că, în conformitate cu datele recensământului populației din 2014, ale cărui rezultate au fost publicate în 2017, 56,7% dintre moldovenii consideră moldovenească drept limba lor maternă și doar 23,5% – româna. (cf. Câmpeanu 2023).

Agenția RIA Novosti, cu un impact la fel de mare în mediul online rusesc ca și TASS, a difuzat în 4 martie 2023 textul *Chișinăul renunță la limba moldovenească*, semnat de Maxim Sokolov. Autorul compară situația limbii moldovenești cu situația limbii macedonene și a sârbocroatei, constatând că între română și mold. există diferențe: „româna are mai multe latinisme, introduse în secolul al XIX-lea”, iar „moldovenească are mai multe slavisme” și chiar rusisme. Cât despre scriere, care a luat naștere în secolul al XVI-lea, atât în Moldova, cât și în România, pe parcursul a sute de ani s-a folosit alfabetul chirilic. Scrierea cu litere latine ar fi o inovație relativ recentă, în opinia sa, adoptată pentru limba română din dreapta Prutului după 1860. Or, în virtutea contextului istoric, Basarabia a fost parte componentă a Imperiului Rus, deci și limba vorbită de locuitorii ei s-ar deosebi de româna din dreapta Prutului. Fără a intra în alte detalii istorice, autorul consideră că „dat fiind că drumurile acestor două țări odată s-au despărțit”, „acum nu mai este vorba de lingvistică, ci de politică și asta își spune cu putere cuvântul”. „Maia Sandu vrea să intre în România ca europeană cu orice preț (vezi exemplul ucrainean)”. Blocul socialiștilor și al comuniștilor, insuficient inspirat de acest model, preferă să mențină deocamdată statu-quo-ul. Nefiind de acord cu decizia din martie a reprezentanților PAS, Sokolov încheie pe un ton negativ:

„Datorită președintelui republicii, care și-a ales cu succes timpul și locul pentru a se bucura de agitația, combatanța și exuberanța din Moldova, diferențele nu prea mari dintre moldovenească și română devin piatra de încercare a unei lupte disperate, ce poate degenera, ipotetic, chiar și într-un masacr.” (Sokolov 2023).

Într-un reportaj, transmis de Mihai Karauș de la Tiraspol pentru agenția RIA Novosti, este vorba de reacția Uniunii moldovenilor din stânga Nistrului la decizia Parlamentului de la Chișinău de a substitui denumirea „limba mold.” prin „limba română”. Cert este că membrii acestei organizații au reacționat în mod negativ la adoptarea deciziei din 2 martie 2023. Astfel, Serghei Sandu, președintele respectivei organizații, afirmă că:

„Uniunea moldovenilor din Transnistria este îngrijorată de schimbarea denumirii limbii în Rep. Moldova. Dacă denumirea de limbă moldovenească dispare din legislația Rep. Moldova, noi, moldovenii, vom fi lipsiți de elementul principal al conștiinței noastre de neam.” (Karauș 2023).

Întrebându-se retoric ce va urma după asta, tot el răspunde: „probabil că țara nu se va mai numi Republica Moldova, ci un fel de «sub-Românie»” (Karauș 2023).

În 18 martie 2023, RIA Novosti publică articolul *Zaharova a comentat de ce Chișinăul renunță la limba moldovenească*, în care sunt reproduse declarațiile Mariei Zaharova, purtătoarea de cuvânt a Ministerului de Externe al Rusiei, conform căreia „limba moldovenească reprezintă un simbol al identității naționale a locuitorilor Moldovei”. Iar guvernul de la Chișinău, prin acest gest, are în vedere cu totul altceva, a scris M. Z. pe canalul ei de Telegram:

„Prin renunțarea la limba moldovenească, regimul de la Chișinău ridică întrebarea: a cui este Basarabia acum, care a fost ocupată de România până în 1940, și cui îi aparțin pământurile de-a lungul Nistrului, care au făcut parte din Ucraina până în 1940?”.

Potrivit lui Zaharova, acum moldoveneasca se păstrează doar în Transnistria. „Dacă vor să rescrie istoria limbii, atunci să respecte logica istorică și să transforme «româna» în «moldovenească», nu invers”, a adăugat Zaharova (*Zaharova a comentat... 2023*).

„România dictează ce limbă se vorbește în Moldova”

Agenția Baltnews.com, destinată rușilor din republicile baltice, îi informează pe cititori – într-un text tendențios, cu titlul *România dictează ce limbă se vorbește în Moldova* – că, după ce reprezentanții PAS au votat decizia de a schimba denumirea limbii, Blocul comuniștilor și al socialiștilor din Parlamentul Rep. Moldova a cerut organizarea unui referendum și alegeri anticipate, invocând iminența unui pericol de trădare a intereselor naționale ale țării din partea reprezentanților partidului de guvernământ PAS (vezi *România dictează ce limbă de stat se vorbește în Moldova 2023*).

Aceeași agenție Baltnews.com a difuzat un interviu cu Bogdan Țârdea, deputat în Parlamentul Rep. Moldova din partea partidului socialiștilor, cu titlul *România înghite Moldova, folosind o „putere blândă”* în care situația politică și culturală din stânga Prutului este redată denaturat, cele „două limbi” – „moldoveneasca” și română – fiind prezentate ca fiind diferite între ele. Miza lui Țârdea este de a-i convinge pe cititori că inițiativa de a schimba denumirea limbii nu le-ar aparține deputaților PAS, ci ar fi fost dictată și impusă de către liderii politici din România. (*România înghite Moldova... 2023*).

Alte agenții de știri, precum Interfax.ru, Rbk.ru, Rossijskoe informa’ionnoe agenstvo Novyj deni (newdaynews.ru), Krasnaja Vesna, News.rambler.ru ș.a. au urmat practic aceeași logică de prezentare a evenimentelor, lărgind spectrul informațional sub alte aspecte. Spre exemplu, agenția INTERFAX.RU a difuzat în 17 martie 2023 textul *România a salutat legea privind redenumirea limbii de stat a Rep. Moldova*, în care se menționează că Premierul român Nicolae Ciucă a reacționat cu entuziasm la decizia respectivă: „Salutăm adoptarea de către Parlamentul de la Chișinău a legii, potrivit căreia româna primește statut de limbă oficială în Rep. Moldova”. Tot astfel și Cristian-

Leon Țurcanu, ambasadorul României la Chișinău, a comentat, pe rețelele de socializare, că adoptarea acestei legi „are o semnificație simbolică profundă, întrucât restabilește adevărul științific privind denumirea limbii de stat a Rep. Moldova, confirmând statutul oficial al limbii române în republică”. De asemenea, „ea confirmă comunitatea de limbă, istorie și cultură dintre România și Moldova”. Pe de altă parte, „adoptarea acestei legi arată maturitatea societății moldovenești și angajamentul acesteia față de valorile pe care se bazează Uniunea Europeană” (*România a salutat...* 2023).

Reproducând ecourile pozitive ale deciziei din 16 martie 2023, colaboratorii de la INTERFAX.RU nu ezită să-i diminueze importanța, prin invocarea reacției de protest a opoziției: „Legea a stârnit indignare în rândul opoziției, reprezentanții căreia boicotează ședințele parlamentare în semn de protest față de adoptarea acestei legi”. De data aceasta este menționată reacția lui Vladimir Voronin, liderul partidului comunistilor, care declară că, „în semn de protest față de încălcarea gravă a Constituției comisă de deputații PAS, în ceea ce privește schimbarea denumirii limbii”, el își anunță neparticiparea la lucrările parlamentului. (*România a salutat...* 2023). Vasile Bolea, reprezentant al partidului socialaliștilor, consideră că prin procedura din 2 martie, „cei de la PAS pot afirma că textul Constituției s-a învechit sau că Moldova nu mai există ca stat. Or, partidul socialiștilor nu va permite așa ceva”¹.

Pe de altă parte, agenția RBC.RU relatează despre solicitarea Ministrului de Externe al României, Bogdan Aurescu, către omologul său ucrainean Dmitrii Kuleba de a anula limba „moldovenească” din actele oficiale ale Ucrainei, substituind-o peste tot cu „limba română”, altfel spus, de a recunoaște oficial că limba „moldovenească” nu mai există (*Șeful MAE al României...* 2023). Într-un alt comunicat se subliniază că, în realitate, demersul de a schimba denumirea limbii a început odată cu investirea Maiei Sandu în funcția de Președinte al Rep. Moldova în noiembrie 2020, când pe site-ul oficial al Președintelui limba de stat se transformă din moldovenească în română (*În Moldova au schimbat...* 2023).

Novyj deni (New daynews), o altă agenție de știri, și-a informat cititorii în mod constant cu dezbaterile lingvistice de la Chișinău. Astfel, în 18 august 2023, a difuzat reportajul *România a pretins Kievului să recunoască „inexistența” limbii moldovenești*, transmis de la București de Ivan Baburin, în care se spune că Premierul român Marcel Ciolacu, într-un briefing de presă din 18 august, a cerut omologului său ucrainean Denis Shmygal, sosit în vizită în România, să recunoască oficial că „limba moldovenească nu mai există”. În discursul său, Ciolacu a menționat: „În ceea ce privește problema așa-zisei limbi mold., am amintit de solicitarea anterioară a părții române ca autoritățile ucrainene să recunoască inexistența ei și să ia măsurile legale și administrative corespunzătoare”, deoarece „Moldova a adoptat recent un regulament conform căruia recunoaște româna ca limbă oficială” (Baburin 2023a).

¹ Vezi <https://inosmi.ru/20230303/yazyk-261092893.html>.

Într-un reportaj din 18 octombrie 2023, transmis de același autor, se precizează că Marcel Ciolacu, premierul României, la conferința de presă din 18 octombrie, a declarat că de azi înainte autoritățile ucrainene vor considera oficial limba moldovenească drept română. În acest context, Ciolacu a adăugat:

„La o ședință comună a guvernelor României și Ucrainei, s-a decis ca, de acum înainte, doar limba română să fie recunoscută ca unică limbă oficială. Desigur, mai trebuie luate niște măsuri legislative, inclusiv să sesizăm Consiliul Europei, dar astăzi am convenit oficial ca limba moldovenească să fie denumită română”.

El a declarat că „limba moldovenească este o invenție a Federației Ruse, dar conform deciziei guvernului ucrainean, moldoveneasca a fost acum ștersă din actele oficiale”. La rândul său, șeful regimului de la Kiev, V. Zelenski, la o întâlnire cu M. Ciolacu, a confirmat:

„Astăzi a fost luată decizia strategică despre care am vorbit cu privire la limba română, ceea ce este un indiciu al direcției în care Kievul și Bucureștiul intenționează să-și dezvolte relațiile.” (Baburin 2023b).

Și agenția de știri *Krasnaja Vesna* a publicat mai multe materialele referitoare la evenimentele de la Chișinău la rubrica *Război cultural. Relațiile dintre România și Moldova (Kul'turnaya vojna. Vzaimootnosheniya Rumynii i Moldavii)*. E sugestiv faptul că în primele două materiale pe această temă – reportajul *Deputații Moldovei au blocat tribuna Parlamentului din cauza discuțiilor despre limba de stat (Deputații Moldovei... 2023)* și *Parlamentul Moldovei a decis să redenumescă limba moldovenească în română (Parlamentul Moldovei... 2023)*, accentul nu se pune pe semnificația deciziei Parlamentului pentru vorbitorii autohtoni ai Rep. Moldova, cât pe reacția celor din opoziție:

„Deputații din opoziție – Partidul Socialiștilor și Partidul comuniștilor – au blocat podiumul Parlamentului în timpul ședinței, pentru a perturba votul privind redenumirea limbii de stat din moldovenească în română.”.

Blocarea tribunei nu a ajutat, deputații PAS, având majoritatea, au adoptat proiectul de lege în prima lectură. Inițiativa presupune înlocuirea sintagmei „limba moldovenească” cu „limba română”, precum și a sintagmelor „limba de stat” și „limba maternă” în toate documentele oficiale. Pentru a minimaliza importanța acestui eveniment, comentatorii de la agenția de știri *Krasnaja Vesna* încheie astfel:

„Să reamintim că președintele Republicii Moldova, Maia Sandu, care a fondat PAS-ul, a recunoscut anterior că este cetățean al României. După ce a condus republica din 2020, în decembrie 2022, limba regimului ei a început să fie denumită *română*, inclusiv pe site-urile oficiale. Pe de altă parte, guvernul actual încearcă să

interzică utilizarea limbii ruse în documentele oficiale din autonomia găgăuză.”
(*Deputații Moldovei...* 2023).

Pentru a ne face o impresie de ansamblu asupra orientării acestei agenții, trebuie să precizăm că anterior – în 28 februarie 2023 – a difuzat un comunicat cu titlul *Academia de Științe a Moldovei susține românizarea țării*, în care se comentează astfel:

„Românizarea limbii moldovenești a fost susținută de Academia de Științe a Moldovei, transmite serviciul de presă al acestei instituții. Cercetătorii de la Academie au menționat că redenumirea limbii moldovenești în română în toate actele juridice oficiale ar însemna «recunoașterea adevărului științific».” (*Academia de Științe a Moldovei...* 2023).

Cu toate că decizia din 2 și 16 martie fusese deja implementată în legislația Republicii Moldova, în 21 iunie este reluată tema limbii oficiale în mod indirect. În articolul *Puterea din Moldova privează populația de dreptul de a-și alege propriul ei destin* se insinuează că partidul aflat la guvernare „ar asupra” populația republicii prin faptul că cetățenii sunt privați de dreptul de a-și alege propria lor identitate, nefiind consultați în prealabil printr-un referendum. Comunicatul Ministerului de Externe al Federației Ruse, transmis de Maria Zaharova, pornește de la ideea, expusă pe 21 iunie 2023 în cadrul unui briefing de presă, că „destinul Moldovei este decis de câteva persoane, care ignoră opinia tuturor cetățenilor republicii”. Aceasta mai precizează că:

„Sandu a ajuns la putere afirmând că a fost ghidată de standardele democratice ale țărilor occidentale. În Elveția, se organizează regulat referendumuri pe probleme care privesc viața populației [...]. Problema limbii este o «problemă» care privește întreaga țară, care este asociată cu identitatea și originalitatea ei culturală, prin urmare, nu poate fi decisă de câteva persoane în numele întregii populații.”.

Or, „a te baza pe opinia populației în mod legal și oficial înseamnă, din punct de vedere juridic, a organiza un referendum”, a spus Zaharova. Să reamintim că regimul președintelui Maia Sandu a lipsit mai întâi populația Moldovei de limba sa maternă, înlocuind-o cu limba română, iar acum pregătește cetățenii republicii pentru distrugerea statalității Moldovei și unirea cu România (*Puterea din Moldova...* 2023).

În alt text – *Poporului Moldovei i s-a furat limba sa maternă* – care a fost difuzat de agenția de știri Krasnaja vesna, este invocată atitudinea lui Vadim Krasnoselski, președintele așa-numitei Republici Moldovenești Nistrene (Transnistria) care consideră că „de mai mulți ani, nicio forță politică din Rep. Moldova nu a returnat poporului limba moldovenească”. În cadrul unei conferințe de presă din 6 mai 2023, V. Krasnoselski s-a lamentat că „fiecare limbă din lume, oricât de mare sau mică nu ar fi, este inclusă în registrul internațional al limbilor. Or, începând cu anul 2008, «moldoveneasca» a fost exclusă din acest registru al limbilor lumii, iar codul atribuit până în acel moment Republicii Moldova a fost transformat în codul limbii române. De atunci nimeni nu a făcut nimic pentru a elimina și a repara această greșală istorică,

furând, de fapt limba moldovenească de la moldoveni. Astăzi, pe malul drept al Nistrului, se întâmplă lucruri similare și se constată aceeași nedreptate”, a declarat Krasnoselsky, referindu-se la decizia de a schimba denumirea limbii din „mold.” în română. Cu cuvintele sale, „se trece cu vederea un lucru esențial și anume, că identitatea moldovenească este mult mai veche decât identitatea românească, iar limba moldovenească a stat la baza limbii române” (*Poporului Moldovei i s-a furat...* 2023).

În 21 iunie, agenția *Krasnaja Vesna* distribuie un alt comunicat, cu titlul *MAE al Federației Ruse: Pentru a intra în UE, Moldova nu trebuie să renunțe la identitatea sa (МИД РФ: для вступления в ЕС Молдавии не нужно отказываться от идентичности)*. „Țările care au devenit membre ale UE nu și-au pierdut identitatea, spre deosebire de Moldova, care a renunțat la aceasta”, a declarat purtătoarea de cuvânt a Ministerului rus de Externe, Maria Zaharova. Procesele de integrare pentru țările care doresc să se unească au loc pe bază de egalitate și de respect reciproc. Zaharova a spus:

„Vă puteți imagina ce s-ar fi întâmplat dacă orice țară care a aderat la Uniunea Europeană în ultimele decenii s-ar fi dizolvat în Uniunea Europeană, redenumindu-și limba și remodelându-și identitatea culturală? Nu cunosc niciun astfel de caz, în afara Moldovei. Dimpotrivă, în cadrul Uniunii Europene și chiar în spațiul OSCE, se mențin și se respectă drepturile tuturor minorităților naționale (nimeni nu renunță la identitatea sa proprie).”.

În Uniunea Europeană, minorităților naționale li se acordă dreptul de a-și păstra propria identitate. Or,

„regimul președintelui Maia Sandu, începând cu luna martie 2023, a lipsit populația Republicii Moldova de limba sa maternă, înlocuind-o cu limba română. Acum regimul Sandu pregătește cetățenii republicii pentru distrugerea statalității Moldovei, și anume pentru aderarea la UE prin unirea cu România” (*MAE al Federației Ruse...* 2023).

Tot astfel, și agenția de știri *Dzen.ru* publică o suită de texte cu aceeași tematică – schimbarea denumirii limbii în Rep. Moldova. Iată doar titlurile: *Limba trebuie să ne unească, nu să ne dezbină: modul în care Moldova rezolvă problema limbii* (2023), *De ce moldovenii vor să devină români?* (2023), *Limba română: ce și cum a apărut. Vă explic pe degete* (2023), Lev Valerici, *Valahii + rușii = moldovenii și de ce limba mold. este bunicul limbii române* (2023). De peste 30 de ani, problema limbii și a denumirii acesteia a generat dispute și neînțelegeri în Rep. Moldova, divizând cetățenii vorbitori de română și vorbitori de moldovenească. Ca punct de referință pentru cei de la agenția *Dzen.ru* este luată atitudinea lui Valeriu Muduc, deputat în Parlamentul Rep. Moldova din partea partidului comunistilor, care consideră că:

„problema limbii ține nu doar de tradițiile noastre, de demnitatea noastră națională, ci ea se referă și la opinia populației noastre: conform datelor ultimului

recensământ, 93-94 la sută se consideră moldoveni și denumesc limba noastră – moldovenească” (*Limba trebuie să ne unească, nu să ne dezbine* 2023).

Și Serviciul Național de știri *Rambler* s-a referit la problematica noastră, difuzând, în 21 martie 2023, comunicatul de presă *Zaharova a calificat limba moldovenească drept „un fenomen important în istoria mondială”*. Reprezentanta oficială a MAE a Federației Ruse, Maria Zaharova, a declarat pe contul său din Telegram-kanal că limba moldovenească reprezintă un fenomen important în istoria lumii. Comentând afirmațiile ministrului român de externe, Bogdan Aurescu, care a numit limba moldovenească o construcție artificială, creată de URSS, ea a subliniat că și „diplomatul român nu a existat niciodată”. „Nici domnul Bogdan Aurescu nu a existat niciodată, dar a fost creat. Oare poate fi acum numit «construcție artificială?»” – a întrebat Zaharova. De asemenea, ea a adăugat că limba moldovenească este mai veche decât româna și l-a sfătuit să citească postarea sa de pe canalul Telegram pe acest subiect (*Zaharova a calificat limba moldovenească... 2023*).

Agenția *Gagauznews*, care emite doar în limba rusă, a comentat ședința „scandaloasă” a Parlamentului în cadrul căreia s-a votat limba română, prin afirmațiile deputatului Alexandr Suhodolski care regretă că moldoveneasca nu va mai fi limbă de stat. Or, în opinia sa, asta înseamnă că cetățenilor Rep. Moldova li s-a interzis să mai vorbească în limba lor maternă. Întrucât pasul următor ar putea fi intrarea Moldovei în componența României, în acest caz, autonomia Găgăuziei se află în pericol. Se știe că nici un găgăuz nu dorește asta, pe cale de consecință, va fi urmărit un popor întreg. De aceea, „poporul găgăuz s-ar afla acum în pragul unui genocid și nimeni nu este în stare să-l ajute”. Al. Suhodolski susține că PAS prin modificarea sintagmei din „limba moldovenească” în „limba română”, pur și simplu a înșelat poporul moldovenesc (*Suhodolskij despre... 2023*).

Dintr-un alt material difuzat de *Gagauznews* aflăm că Bașcanul Găgăuziei, Irina Vlah, consideră ilegală decizia majorității parlamentare de a aproba în prima lectură proiectul de lege privind schimbarea denumirii „limba moldovenească” în „română”. Ea a spus, în cadrul emisiunii *Puterea a Patra* de pe postul N4 TV, că:

„Acum, în Moldova, ne confruntăm cu o situație foarte dificilă. Prin decizia de a schimba denumirea limbii, partidul PAS dorește să abată atenția cetățenilor de la aceste probleme, de aceea ei au venit cu inițiativa de a schimba denumirea limbii.” (*«PAS dorește să distragă atenția oamenilor» 2023*).

Valeriu Ostalep, directorul Institutului de Studii Politice și de Securitate a Rep. Moldova, a declarat pentru *Gagauznews* că „limba moldovenească există și va exista, iar hotărârea Parlamentului de a înlocui sintagma «limba moldovenească» cu sintagma «limba română» în toate legile și alte acte normative va fi anulată”, deoarece a fost luată de Curtea Constituțională sub conducerea lui Al. Tănase, pe vremea când „țara noastră a fost capturată”. Prin urmare, toate deciziile privind limba și numele ei, vor fi anulate în viitor în același mod în care PAS încearcă în prezent să anuleze limba

moldovenească. În opinia sa, această problemă „nu este nici academică, nici filologică”, ci doar una „politică”. (*Ostalep despre limba română* 2023).

Această problemă „nu este nici academică, nici filologică”, ci doar „politică”

Așadar, analizând ecourile pe care situația actuală din Rep. Moldova le-a avut în spațiul online rusesc, constatăm că agențiile de știri au adoptat o atitudine vădit critică în ce privește decizia Parlamentului de la Chișinău și revenirea la sintagma *limba română*. Deși unii manifestă o atitudine neutră, cei mai mulți comentatori critică decizia Parlamentului de la Chișinău. Aceștia, împreună cu politicienii la care am făcut referire mai sus, își exprimă clar atitudinea vădit negativă în acest sens, fiind ostili limbii române și identității românești. În plus, ei văd apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană și de România, ca pe o amenințare la propria lor securitate. Așa cum au observat unii dintre comentatori, „eliminarea sintagmei limba moldovenească și decizia aferentă la nivel oficial le-a stârnit furie atât comentatorilor ruși, cât și filoruşilor din Rep. Moldova” (Vasilache 2023).

Totodată, evenimentele cu caracter lingvistic de la Chișinău au stârnit o reacție negativă din partea reprezentanților oficiali ai Federației Ruse. Cu toții văd un mare pericol în revenirea limbii oficiale la denumirea adecvată de *limba română* – și anume, pierderea suveranității statului independent Republica Moldova și unirea sa cu România, politizând în felul acesta cu totul problema limbii.

Vorbind strict lingvistic, teoria celor două limbi romanice de est – moldovenească și română – diferite între ele, a constituit chintesența politicii lingvistice în timpul Uniunii Sovietice. Caracterul politic al acestei teorii a fost demonstrat încă în anii '50-'60 ai secolului trecut de savanții occidentali. Astfel, Klaus Heitmann, în studiul *Rumänische Sprache und Literatur in Bessarabien und Transnistrien*, afirma în mod explicit acest lucru (Heitmann 1965/1998, 7-64). Reluând problematica în 1988, savantul preciza:

„Româna vorbită și scrisă în URSS este considerată în lingvistica sovietică drept o limbă est-romanică independentă, aparte (limba moldovenească). În calitate de teză cu caracter oficial în această privință este în vigoare următoarea definiție elaborată la o conferință lingvistică în conformitate cu un proiect al lui G. V. Stepanov: «Limba națională moldovenească este o limbă de sine stătătoare – în sens de funcționare și dezvoltare liberă și independentă –, limbă a națiunii moldovenești, adică dispune de un standard literar-scris, dispune de o normă specifică a limbajului literar și a celui vorbit, legată de formele uzuale vorbite și dialectale ale ariei naționale moldovenești.»” (Heitmann 1988/1998, 65).

Autorul scria că, de fapt, cele două limbi se deosebesc între ele doar prin scriere: româna folosește grafia latină, iar moldoveneasca, dimpotrivă, grafia chirilică. Oficial, „moldovenească e denumită limbă a națiunii moldovenești”, limba vorbită de către

„populația de bază a RSS Moldovenești”. În ceea ce privește limba vorbită sau „moldoveneasca uzuală”, menționa că:

„ne aflăm în fața unei variante regionale a limbii române, la fel de obișnuită atât într-o parte a României (pe teritoriul fostului principat al Moldovei), cât și pe teritoriile respective ale Uniunii Sovietice” (*Ibidem*, 66).

Teoria celor două limbi romanice de est – „moldovenească” și româna – elaborată meticolos de arhitecții sovietici ai națiunilor a fost desființată în 31 august 1989, odată cu declararea limbii române (deși se numea moldovenească pe atunci) ca limbă de stat și abolită definitiv odată cu introducerea ei în *Declarația de Independență* a Republicii Moldova din 27 august 1991¹.

După 1991, „mișcarea de renaștere națională și-a pierdut din avânt, odată cu independența Republicii Moldova”, care „s-a confruntat de la bun început cu două crize majore: separatismul din Găgăuzia și Transnistria” (Vasilache 2023). În 1993, a revenit la putere vechea nomenclatură sovietică, formată din foști președinți de colhoz și comuniști, care au început să-și ia revanșa. În felul acesta, când în iulie 1994 este votată Constituția în Parlament, reprezentanții partidului agrar și socialiștii, fiind majoritari în Parlament, nu au ținut cont de opinia lingviștilor, de doleanțele elitelor de la Chișinău, nici de adevărul științific și au introdus sintagma „limbă moldovenească” în art. 13 din noua Constituție, al cărui text fusese redactat de deputații primului Parlament, dar care nu apucase să o adopte. Limba moldovenească a devenit, ca și pe timpul sovieticilor, un instrument politic, pe care s-a zidit statalitatea moldovenească. Au urmat trei decenii de controverse în societate, întreținute intenționat de politicienii din partidele proruse, ceea ce „a alimentat și teza «moldovenistă»”, reînviată și promovată ca politică de stat de Partidul Comuniștilor, al lui VI. Voronin. Or, reprezentanții partidului socialiștilor și al comuniștilor din Rep. Moldova promovează în continuare limba moldovenească, fiind susținuți de cercurile oficiale de la Moscova².

Eugeniu Coșeriu atrăgea atenția că denumirea dublă a limbii duce la aceleași confuzii ca și teoria celor două limbi diferite și poate implica aceleași consecințe în ceea ce privește identitatea etnică și culturală a vorbitorilor. Deși

¹ „Mișcarea de renaștere națională din anii 1988-1991, care s-a încheiat cu proclamarea independenței Republicii Moldova, a avut ca obiectiv principal redobândirea identității naționale, pe care regimul sovietic încercase timp de zeci de ani să o înăbușe și să o înlocuiască cu o identitate inventată. Participanții la Marile Adunări Naționale din acei ani, veniți la Chișinău din toate colțurile RSSM, au revendicat în primul rând revenirea la limba română cu alfabetul latin și conferirea statutului de limbă oficială, recunoașterea că aparțin de neamul românesc, cu istorie, cultură și tradiții comune” (Vasilache 2023).

² În realitate, în Federația Rusă, la nivel oficial, nu s-a renunțat niciodată la identitatea moldovenească și la limba mold. Astfel, videoclipul elaborat în 2017, în cadrul unui proiect dedicat limbilor naționale din fosta URSS, are titlul *Молдавский: один язык, два имени (Moldoveneasca: o limbă și două denumiri)*. Iar unii autori de manuale de lingvistică romanică, cum ar fi Valentin Tomașpol'skij, nu ezită să enumere printre limbile neolatine, alături de română, și „moldoveneasca” (v. Tomașpol'skij 2018, 104-105). O excepție de la această perspectivă îl reprezintă videoclipul *Румынский язык: Сейчас объясню! (Limba română: Imediat vă explic)*, pe care l-am comentat în Bojoga (2022).

uneori și oficialii de la Moscova recunosc că română și moldovenească sunt una și aceeași limbă standard, ei insistă asupra faptului că în Republica Moldova ar trebui să se numească „moldovenească”, iar în România – „română”. Dar și această versiune „discretă” e lipsită de fundament. E. Coșeriu preciza că limba română n-a fost niciodată numită – și nu se poate numi – „română” sau „moldovenească”, fiindcă *român, românesc* și *moldovean, moldovenesc* nu sunt termeni de același rang semantic (*moldovean, moldovenesc* se află la nivelul termenilor *muntean, oltean, bănățean, ardelean, maramureșean*, pe când *român, românesc* e termen general pentru toată limba română istorică și pentru limba română comună și literară). Ter. *moldovenesc* se aplică doar unui grai – în cadrul dialectului dacoromân –, a cărui arie nu coincide cu Moldova, deși cuprinde o mare parte din ea. De aceea, „limba moldovenească”, fiind aceeași cu limba română, nu poate fi identică cu acest grai și nu trebuie confundată cu el... „moldoveni” nu sunt numai locuitorii autohtoni din Republica Moldova, ci și locuitorii Moldovei istorice din dreapta Prutului, precum și românii bucovineni. Or, aceștia nu numesc limba lor comună și literară „moldovenească”, ci „română” sau „românească”.

În contextul demonstrației ireproșabile a identității limbii române de pe ambele maluri ale Prutului, E. Coșeriu dezvăluie strategia care a stat la baza elaborării așa-zisei limbi moldovenești:

„se comparau graiurile populare din Rep. Moldova cu limba literară din România și se afirma că ele nu coincid. Însă procedul nu este corect, căci graiurile trebuie comparate cu unități de același nivel”.

În acest caz, dacă o limbă moldovenească dozebită de limba română, ca rezultat al unui proces „natural” și normal în dezvoltarea istorică a limbilor de cultură, nu a existat și nu poate exista, atunci o astfel de limbă s-a construit artificial în Transnistria sovietică, continuându-se apoi și în Basarabia după 1944:

„Dar această întreprindere a fost și rămâne contradictorie din punct de vedere rațional, absurdă și utopică din punct de vedere istoric și practic, fiindcă: a) își propunea să elaboreze o nouă limbă «națională», adică corespunzătoare identității etnice și tradițiilor poporului «moldovenesc», dar în același timp deosebită de limba română, și deci necorespunzătoare aceleiași identități etnice și acelorași tradiții; b) aspira la o limbă populară, dar în același timp nepopulară (cu neologisme luate din limba rusă ori create ad-hoc, adesea prin procedee neobișnuite în limbile romanice sau chiar contrare normelor acestor limbi); c) preconiza o limbă strict autohtonă (corespunzătoare graiurilor locale) și, în același timp, exclusivă, ceea ce e imposibil, dat fiind că graiurile românești din stânga Prutului nu constituie o unitate lingvistică omogenă, nici o unitate delimitabilă față de graiurile din dreapta Prutului.” (Coșeriu 2005, 125).

Referințe bibliografice

- Bojoga, Eugenia. 2013. *Limba română – „între paranteze”?* Despre statutul actual al limbii române în Republica Moldova. Chișinău: ARC.
- Bojoga, Eugenia. 2015. *Limba română sau „moldovenească”?* O perspectivă sociolingvistică asupra controversei actuale din Republica Moldova, in I. Pomian, N. Mocanu (ed.), *Înspre și dinspre Cluj. Contribuții lingvistice. Omagiu profesorului G. G. Neamțu la 70 de ani*. Cluj: Scriptor și Argonaut, p. 107-123.
- Bojoga, Eugenia. 2017. *Le roumain de Moldavie et ses problèmes. Les réflexions « froides » d'Eugenio Coseriu sur un sujet « incendiaire »*, in Gerda Haßler & Thomas Stehl (ed.), „Kompetenz – Funktion – Variation. Linguistica Coseriana V.”. Frankfurt: Peter Lang Verlag, p. 344-369.
- Bojoga, Eugenia. 2021. *Parlons-nous roumain ou moldave?*, in Jörn Albrecht, Gunter Narr (ed.) „Geschichte der romanischen Länder und ihrer Sprachen Innerromanischer und deutsch-romanischer Sprachvergleich. Mit besonderer Berücksichtigung der Dacoromania. Festschrift für Rudolf Windisch”. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag, p. 21-43.
- Bojoga, Eugenia. 2022. *Dezbaterea limbă română sau „moldovenească” în spațiul on-line rusesc*, in Elena Faur, Diana Feurdean, Iulia Pop, *La izvoarele imaginației creatoare. Studii și evocări în onoarea profesorului Mircea Borcilă*. Cluj-București: Argonaut-Eikon, p. 364-395.
- Coșeriu, Eugeniu. 2004. *Unitatea limbii române – planuri și criterii*, in *Unitatea limbii române cu privire specială la Basarabia și Bucovina*. București: Editura Academiei Române, p. 179-188.
- Coșeriu, Eugeniu. 2005. *Latinitatea orientală*, in E. Coșeriu, *Limba română – limbă romanică*. Texte manuscrise editate de N. Saramandu. București: Editura Academiei Române, p. 113-129.
- Coșeriu, Eugeniu. 2013. *Moldovenismul nu se opune românismului, ci este o formă a lui...* in „Limba română”, nr. 5-6, p. 9-13.
- Erfurt, Jurgen. 2002. *Dimensiunile sociolingvistice ale limbii române vorbite*, in Kl. Bochmann, V. Dumbravă (ed.), *Limba română vorbită în Moldova istorică*. Vol. I. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag.
- Heitmann, Klaus. 1998. *Limba și politică în Republica Moldova*. Culegere de studii. Chișinău: ARC.
- Orioles, Vincenzo. 2011. *Politica lingvistica*, in *Enciclopedia dell'Italiano*. Diretta da Raffaele Simone, in collaborazione con Gaetano Berruto e Paolo D'Achille. Vol. II. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, p. 1115-1117.
- ***. 1994/2008. *Răspuns la solicitarea Parlamentului Rep. Moldova privind istoria și folosirea glotonimului „limba moldovenească” (opinia specialiștilor-filologi ai Academiei, acceptată la ședința lărgită Prezidiului A. Ș. M.)*, in „Limba română este patria mea”. Studii. Comunicări. Documente. Ediția a II-a. Chișinău: Casa Limbii române, p. 277-279.
- Tomașpol'skij, Valentin. 2018. *Romanskoe jazykoznanie (Романское языкознание в 2 ч. Часть 1. Учебное пособие для вузов. Москва, Юрайт)*.

Webografie

- Academia de Științe a Moldovei a susținut românizarea țării*, 2023, (*Академия наук Молдавии поддержала румынизацию страны*), cf. <https://rossaprimavera.ru/news/ab27c0ab>.
- Academia română, comunicat, 2023, cf. https://acad.ro/institutia/comunicatePV/2023/02_pctVedereAR_hotarareParlamentMoldova.html.
- Baburin, Ivan. 2023a. *România a pretins Kievului să recunoască „inexistența” limbii moldovenești (Румыния потребовала от Киева признать «несуществующим» молдавский язык)*, cf. <https://newdaynews.ru/politics/804075.html>.
- Baburin, Ivan. 2023 b. *Ucraina a decis să considere limba moldovenească drept română (Украина решила считать молдавский язык румынским)*, cf. <https://newdaynews.ru/ukraine/809349.html>.
- Baciu, Ana. 2023. *Maia Sandu a promulgat legea cu privire la înlocuirea sintagmei „limba moldovenească” cu „limba română” în toată legislația R. Moldova*, cf. <https://agora.md/2023/03>

- /22/maia-sandu-a-promulgat-legea-cu-privire-la-inlocuirea-sintagmei-limba-moldoveneasca-cu-limba-romana-in-toata-legislatia-din-r-moldova.
- Câmpeanu, Andreea. 2023. *Istoria problemei despre denumirea limbii de stat în Moldova*, (*История вопроса о наименовании государственного языка в Молдавии*), cf. <https://tass.ru/info/17287309>.
- Ciobanu, Vitalie. 2023. *Pe cine deranjează limba română în Moldova?*, cf. <https://www.dw.com/ro/pe-cine-deranjeaz%C4%83-limba-rom%C3%A2n%C4%83-%C3%A> En-moldova/a-64895927.
- Chirilă, Victor. 2023. *Cine se opune limbii române în Republica Moldova?*, cf. <https://www.euronews.ro/articole/exclusiv-ambasadorul-republicii-moldova-la-bucuresti>.
- De ce moldovenii vor să devină români?*, 2023, (*"ЗАЧЕМ МОЛДАВАНЕ ХОТЯТ СТАТЬ РУМЫНАМИ?"*), cf. <https://dzen.ru/video/watch/642c2d7d4057f952384593fe>.
- Delfi.lt, *De ce Moldova a schimbat denumirea limbii*, 2023, (*Почему Молдова переименовала свой язык в румынский и что это изменит*), cf. <https://www.delfi.lt/ru/abroad/global/pochemu-moldova-pereimenovala-svoiy-yazyk-v-rumynskiy-i-cto-eto-izmenit-92890535>.
- Deputații Moldovei au blocat tribuna Parlamentului din cauza discuțiilor / disputelor despre limba de stat*, 2023, (*Депутаты Молдавии заблокировали трибуну парламента из-за спора о госязыке*), cf. <https://rossaprimavera.ru/news/1917786f>.
- Estonia.err.ee, *Prezident Moldovei подписала указ о переименовании государственного языка на румынский*, 2023, cf. <https://rus.err.ee/1608924044/prezident-moldovy-podpisala-ukaz-o-pereimenovanii-gosudarstvennogo-jazyka-na-rumynskij>.
- Grosu, Igor. 2023. *Igor Grosu îi răspunde Mariei Zaharova: Limba română e la ea acasă*, cf. https://www.ipn.md/ro/igor-grosu-ii-raspunde-mariei-zaharova-limba-romana-e-7965_1095636.html#ixzz8OPKR5OIJ.
- În Moldova, partidul de la guvernare vrea să transforme limba moldovenească în română*, 2023, (*Правящая партия Молдавии намерена переименовать молдавский язык в румынский*), cf. <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/17182487>.
- Karauș, Mihai. 2023. *În Transnistria au reacționat la schimbarea denumirii limbii moldovenești*, (*В Приднестровье отреагировали на переименование молдавского языка*), cf. <https://ria.ru/20230305/moldaviya-1855948860.html>.
- Kazinform, *Moldova переименовала свой язык в румынский: что это изменит*, 2023, cf. https://www.inform.kz/ru/moldova-pereimenovala-svoiy-yazyk-v-rumynskiy-cto-eto-izmenit_a4053954.
- Klinicev, Arsenii. 2018. *Румынский язык: Сейчас объясню!*, (*Limba română: Imediat vă explic*), cf. <https://www.youtube.com/watch?v=6EYgH3Yb2sA&lc=UgyU6xY2NGcNQsvOful4AaABAg>.
- Limba română: cum a apărut? Vă explic pe degete*, 2023, (*Румынский язык: что это и как возникло. Объясняю на пальцах*), cf. <https://dzen.ru/a/ZBvvJvZ2kxBZGAdG>.
- Limba trebuie să ne unească, nu să ne dezbină: modul în care Moldova rezolvă problema limbii*, 2023, (*«Язык должен объединять, а не раскалывать»: как в Молдове решают языковой вопрос?*), cf. https://dzen.ru/video/watch/6405d7fc0acf3c01d5b7fd4c?experiment=931376&utm_referrer=www.google.com.
- Lozinschi, Raisa. 2023. *OPINII // Teo Chiriac, după votul din Parlament care introduce LIMBA ROMÂNĂ în toată legislația: „Acel blestemat art. 13 ne-a umilit pe noi, intelectualii din Basarabia”*; *Nicolae Osmochescu: „Toate hotărârile Curții Constituționale sunt obligatorii”*, cf. <https://www.ziarulnational.md/opinii-teo-chiriac-dupa-votul-din-parlament-care-introduce-limba-romana-in-toata-legislatia-acer-blestemat-art-13-ne-a-umilit-pe-noi-intelectualii-din-basarabia-nicolae-osmochescu-toate-hotararile-curtii-constitucionale-sunt-obligatorii/>.
- MAE al Federației Ruse: Pentru a intra în UE, Moldova nu trebuie să renunțe la identitatea sa*, 2023, (*МИД РФ: для вступления в ЕС Молдавии не нужно отказываться от идентичности*), cf. <https://rossaprimavera.ru/news/aeb4a3d1>.
- MAE salută adoptarea de către Parlamentul Republicii Moldova a „Legii pentru implementarea considerentelor unor hotărâri ale Curții Constituționale” privind limba română*. Comunicat de presă, 16.03.2023, cf. <https://www.mae.ro/node/61339>.

- Молдавский: один язык, два имени*, (Moldoveneasca: o limbă și două denumiri), cf. <https://hromadske.ua/ru/posts/moldova-odyn-iazuk-dva-yumeny>.
- Moldpres, *Sintagma „limba română” va fi introdusă în toate legile Rep. Moldova*, 2023, cf. <https://www.moldpres.md/news/2023/03/24/23002368>.
- Ostalep despre limba română, în loc de moldovenească: „decizia va fi anulată”*, 2023, (Осталеп о румынском, вместо молдавского языка: “решение будет отменено”), cf. <https://gagauzinfo.md/index.php/news/politics/ostalep-o-ruminskomp-vmesto-moldavskogo-yazyka-reshenie-budet-otmeneno>.
- Parlamentul Moldovei a decis să redenumescă limba moldovenească în română*, 2023, (Парламент Молдавии решил переименовать молдавский язык в румынский), cf. <https://rossaprimavera.ru/news/b8c125e1>.
- «PAS dorește să distragă atenția oamenilor». Irina Vlah despre schimbarea denumirii de «limba mold.» în «română» / «PAS хочет отвлечь внимание людей». Vlah об изменении названия «молдавского языка» на «румынский», 2023, cf. <https://gagauzinfo.md/news/politics/pas-hochet-otvlech-vnimanie-lyudei-vlah-ob-izmenenii-nazvaniya-moldavskogo-yazyka-na-ruminskii>.
- Pecheanu, Gabriel. 2023. *MAE despre decizia Parlamentului de la Chișinău: Are o profundă semnificație simbolică*, cf. <https://www.mediafax.ro/social/mae-despre-decizia-parlamentului-de-la-chisinau-are-o-profunda-semnificatie-simbolica-21701274>.
- Pentru a intra în UE, Moldova nu trebuie să renunțe la identitatea sa*, 2023, (МИД РФ: для вступления в ЕС Молдавии не нужно отказываться от идентичности), cf. <https://rossaprimavera.ru/news/aeb4a3d1>.
- Poporulii Moldovei i s-a furat limba sa maternă*, 2023, (У народа Молдавии украли его родной язык — президент Приднестровья), cf. <https://rossaprimavera.ru/news/bbbfba92>.
- Puterea din Moldova privează populația de dreptul de a-și alege propriul ei destin*, 2023, (Молдавская власть лишает население права выбора своей судьбы — МИД России), cf. <https://rossaprimavera.ru/news/41dc0326>.
- Report Az, *Prezidentul Moldovei Maia Sandu a aprobat schimbarea numelui limbii de stat a Republicii Moldova*, 2023, (В Румынии приветствовали закон о переименовании государственного языка Молдавии), cf. <https://www.interfax.ru/world/891671>.
- România a salutat legea privind redenumirea limbii de stat a Republicii Moldova*, 2023, (В Румынии признан государственным), cf. <https://baltnews.com/v-mire/20230302/1025899865/Rumyniya-rulit-kakoy-yazyk-v-Moldavii-priznan-gosudarstvennym.html>.
- România înghite Moldova, folosind o „putere blândă”*, 2023, (Румыния поглощает Молдавию, используя “мягкую силу”), cf. <https://baltnews.com/video/20230302/1025899658/Moldavskiy-deputat-Rumyniya-pogloschaet-Moldaviyu-ispolzuya-myagkuyu-silu.html>.
- Sokolov, Mihail. 2023. *Chișinăul renunță la limba moldovenească*, (Кишинев отказывается от молдавского языка), cf. <https://ria.ru/20230304/yazyk-1855770166.html?in=t>.
- Șeful MAE al României i-a cerut lui Kuleba să recunoască inexistența limbii mold.*, 2023, (Глава МИД Румынии попросил Кулебу признать молдавский язык несуществующим), cf. https://www.rbc.ru/rbcfreenews/63874abf9a7947938825efdc?from=article_body.
- Turkmenportal, *Moldavskii yazyk pereimenovan v rumynskii*, 2023, cf. <https://turkmenportal.com/blog/59552/moldavskii-yazyk-pereimenovan-v-rumynskii>.
- Valerici, Lev. 2023. *Valahii + rușii = moldovenii și de ce limba mold. este bunica limbii române* (Валахи + русские = молдаване, и почему молдавский язык дедушка румынского), cf. <https://zen.ru/a/ZO0EK7w79jwunpbQ>.
- Vasilache, Mariana. 2023. *Eliminarea limbii moldovenești și furia filo-rușilor. Moscova pierde unul din instrumentele-cheie pe care le-a folosit pentru a-și menține influența în Moldova*, cf. <https://www.veridica.ro/analize/eliminarea-limbii-moldovenești-si-furia-filo-rusilor-moscova-pierde-unul-din-instrumentele-cheie-pe-care-le-a-folosit-pentru-a-si-mentine-influenta-in-moldova>.

Zaharova a comentat de ce Chișinăul renunță la limba moldovenească, 2023, (*Захарова прокомментировала отказ Кишинева от молдавского языка*), cf. <https://ria.ru/20230318/moldaviya-1858807408.html?in=t>.

Zaharova a calificat limba moldovenească drept „un fenomen important în istoria mondială”, 2023, (*Захарова назвала молдавский язык «важным явлением в мировой истории»*), cf. https://news.rambler.ru/politics/50414622/?utm_content=news_media&utm_medium=read_more&utm_source=copylink.

„Ziarul de gardă”, „Limba moldovenească” va fi înlocuită cu „limba română” în toate legile din R. Moldova. Proiect votat în a doua lectură, 16 mart. 2023, cf. <https://www.zdg.md/stiri/politic/limba-moldoveneasca-va-fi-inlocuita-cu-limba-romana-in-toate-legile-din-r-moldova-proiect-votat-in-a-doua-lectura/>.